

Лоза Віктор Олександрович

Наукова установа «Академія «Українська Політія» (м.Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0003-0324-8418>

e-mail: loza.viktor.07@gmail.com

ПОЛІТИЧНА І СУСПІЛЬНА ПРАКТИКА ІДЕОЛОГІЇ РАШИЗМУ ЯК ВАГОМИЙ ЧИННИК ГЛОБАЛЬНОЇ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЇ

Резюме

У запропонованій роботі досліджується політична та суспільна практика ідеології рашизму, яка невпинно шириться і підтримується Російською Федерацією як всередині своєї держави, так і за її межами. Виявлено, що досліджувана ідеологія стимулює зростання міжнародної напруженості, підриває основи міжнародної безпеки та внутрішньополітичної стабільності інших країн, сприяючи глобальній дестабілізації.

Проаналізовано, як ідеологія рашизму, використовує агресивну зовнішню політику та культивує ідею «вищості» власної нації, створюючи образ «ворога» для консолідації суспільства та виправдання своїх експансіоністських і репресивних дій.

Досліджено вплив політичної і суспільної практики ідеології рашизму на глобальну дестабілізацію. Виявлено нагальну потребу в активній міжнародній відповіді, спрямованій на протидію розповсюдженню та наслідкам цієї ідеології. Дослідження підкреслює важливість міжнародної взаємодії та солідарності у боротьбі з ідеологією рашизму, з метою забезпечення миру, безпеки та стабільності у міжнародних відносинах, закликаючи до спільних дій для протистояння цій загрози.

Ключові слова: рашизм, ідеологічна доктрина, політична ідеологія, інформаційно-психологічний вплив (операція), пропаганда, духовні цінності, агресія, збройний конфлікт, війна, російсько-українська війна, глобальна дестабілізація, Росія, дерашизація.

Вступ

У сучасному світі, що характеризується швидкими змінами та тісною взаємозалежністю між країнами, ідеологічні течії мають значний вплив на міжнародні відносини та глобальну безпеку. Однією з найбільш обговорюваних ідеологій останніх років є рашизм — маніпулятивна, популістська квазіідеологія і практика політичного режиму РФ кінця 20-початку 21 ст. [1].

Політична і суспільна практика ідеології рашизму, яка набула масового розповсюдження і підтримки в Російській Федерації, отримала шквал критики від світової спільноти. Її агресивність та експансіонізм засуджується всесвітньо, в першу чергу через війну, яку РФ розв'язала і веде в Україні. Незважаючи на зазначене, ця людиноненависницька ідеологія нікуди не зникла і, ймовірно, не зникне без активного втручання міжнародного співтовариства.

Методи дослідження

Ця робота має на меті дослідити політичну та суспільну практику ідеології рашизму як важливого чинника, що сприяє глобальній дестабілізації та проаналізувати вплив цієї ідеології на міждержавні відносини, внутрішню політику країн та міжнародну безпеку. Для досягнення зазначеної мети було застосовано комплекс методів, зокрема такі методи як аналіз, синтез, аналогії, спостереження, прогностичний метод.

Результати дослідження

Рашизм як ідеологія, що поєднує націоналістичні, імперіалістичні, та авторитарні елементи, спрямована на розширення свого політичного впливу за рахунок інших народів та завойованих нею територій. В основі рашизму лежить переконання про «богообраність» та «вищість» власної нації над іншими, що є виправданням для агресивної зовнішньої політики. Ця ідеологія стимулює створення образу «ворога», який необхідний для консолідації суспільства навколо влади та виправдання її експансіоністських і репресивних дій. У своїй науковій праці «Рашизм: ліцензія на геноцид» професор В. Ткаченко, зазначає про РФ наступне: «Назагал тут панує ідея протиставлення великих груп людей за принципом «свій/чужий», «друг/ворог». В основу масової консолідації путінського режиму покладено «спільність від супротивного» [2, с. 269-270]. Також, важливо зазначити ще одну думку В. Ткаченка, який пише : «Натомість, у сучасній Росії без жодного сумніву відбувається брутальний процес формування політизованого культу війни, широко підтриманий машиною державної пропаганди. Насамперед затято культивується міф сталінських часів про «непорушну єдність» радянської держави і народу у боротьбі проти зовнішніх ворогів» [3, с.9]. Такий підхід не лише загострює внутрішні проблеми, але й призводить до

зростання міжнародної напруженості, оскільки інші країни відчують загрозу своїй безпеці та суверенітету.

Відповідно до своїх прагнень, рашизм спирається на ідею «ексклюзивності» та «вищості» власної нації, що лежить в основі його агресивної зовнішньої політики. Цей момент істотно відрізняє рашизм від інших ідеологій, які також можуть мати націоналістичний або імперіалістичний вимір, але не демонструють такої ж безкомпромісності у своїх методах або цілях.

Важливо зазначити, що більше ста років тому, Євген Чикаленко, непересічна людина, видатний громадський діяч, меценат української культури, писав наступне : «...пануючий московський народ вважає себе «хазяином землі русской» і з призирством ставиться до всіх народів в Росії, не вважаючи їх навіть за людей, а за щось нижче; народи інших, навіть європейських, держав він вважає нижче за себе і вважає, що він дужчий та розумніший за всіх на світі. За ним і російська інтелігенція вважає, що вона витворила найліпшу в світі літературу, музику, мистецтво і що народ «русский - богоносец», якому судилося обновити не тільки «гнилой запад», а й увесь світ» [4, с. 169-170]. Ці слова Євген Чикаленко записав у своєму щоденнику тридцятого листопада 1919 року. І ось, по прошестю більше ніж ста років, ми задаємося питанням, чи змінилось щось у московитів-росіян щодо особистого сприйняття себе у світі? Вочевидь, судячи із подій останніх десятиліть, це питання є риторичним.

Досліджуючи тему рашизму, професор Ігор Грицяк у своїй роботі «Рашизм як загроза Україні, Європі, світу», зазначає: «У зовнішній політиці рашизм використовує цілий комплекс засобів боротьби з цивілізованим світом: тотальне порушення, зловживання і маніпулювання принципами і нормами міжнародного права; вчинення актів збройної агресії, тероризму, геноциду та інших злочинів проти людяності; пряме втручання у внутрішні справи інших країн через організацію кампаній з дезінформації, ведення активної пропаганди за допомогою державних ЗМІ, підкуп політиків, громадських діячів, журналістів та формування з них проросійської опозиції; використання нових методів війни, зокрема, кібернападів; захист авторитарних режимів у світі; ядерний шантаж і тероризм; нав'язування світові своєї версії історичної правди винятково на користь Росії; зловживання правом вето в Раді Безпеки ООН тощо» [5].

Наразі ми можемо спостерігати, як РФ, активно використовуючи сучасні засоби інформаційної війни, здійснює інформаційно-психологічний вплив: поширює дезінформацію, спрямовану на дестабілізацію ситуації в інших країнах, підриває довіру до демократичних інституцій та сприяє розколу в суспільствах. Важливим чинником реалізації ідеології рашизму на практиці можна виділити застосування пропаганди, історичний ревізіонізм та культурний імперіалізм, що дозволяють рашизму ефективно маніпулювати

громадською думкою, створюючи ілюзію моральної переваги та історичної «справедливості» своїх дій, що є критично важливим для забезпечення внутрішньої підтримки та виправдання зовнішньої агресії. Така стратегія не тільки розширює геополітичний вплив рашизму, але й ускладнює процес глобального співробітництва, необхідного для вирішення міжнародних проблем, таких як зростаюча кількість збройних конфліктів, тероризм, загрози ядерного шантажу, розвиток ядерних програм без'ядерними країнами, міграція, кліматичні зміни, та інші глобальні виклики.

Повертаючись до дослідження В. Ткаченка, важливо зазначити, як він характеризує ідеологію, яка зараз панує в Росії: «Світ має усвідомити, що в основі рашизму, який уже цілком сформувався в офіційну ідеологію, лежить заперечення «сили права» й утвердження «права сили», неповага до суверенітету сусідів і самоствердження через свавілля та насильство. З одного боку, рашизм відрізняє агресивна ненависть до інших людей. З другого боку, в першоосновах рашизму закладена лицемірна ідеологія «богообраності росіян», сповідувана Російською православною церквою. Назагал рашизм є еkleктичною сумішшю великодержавного шовінізму, ностальгії за радянським минулим і мракобісного православ'я. Віддаючи перевагу примітивним маніпуляціям, рашизм відкидає демократичні процедури, зневажає особистість та придушує етнічні меншості. Рашизм маскується під антифашизм однак несе в собі фашистську сутність. Щоправда, на відміну від тоталітарних диктатур Гітлера і Сталіна, рашизм зорієнтований на пасивність, а не активність мас» [2, с. 345].

В книзі «Заборонити рашизм» Володимир Огризко лаконічно описує бачення світового протистояння, що відбувається в Україні: «Максимально спрощуючи, можна стверджувати, що сучасний світ переживає найгострішу форму ідеологічного протиборства і визначення шляхів свого майбутнього політичного розвитку. Йдеться про глобальну війну між демократією і тоталітаризмом. Від того, яка із сторін візьме гору, залежить перспектива світоустрою на десятиліття і більше. Ризикнемо припустити, що лише за перемоги демократії вся світова безпекова ситуація кардинально і позитивно зміниться» [6, с. 218]. Розвиваючи думку автора, можна сказати, що виклик, поставлений перед сучасним світом, вимагає більшої єдності серед демократичних держав та громадянського суспільства у всьому світі. Спільні зусилля у просуванні демократії, захисті прав людини та підтримці міжнародного порядку, заснованого на правилах, стають не тільки бажаними, але й необхідними для забезпечення мирного та процвітаючого майбутнього для всіх.

Петро Мироненко, аналізуючи сутність Росії та ідеологію на якій вона базується, робить важливі висновки, які потрібно знати: «Росія не може не воювати. Сенс існування цієї територіально найбільшої держави світу полягає у підготовці до війн, розпалюванні війн, активній участі в бойових

діях та використанні поствоєнної ситуації для підготовки до наступних війн. Росія і демократія, яка за своєю суттю виступає проти війн, були й залишаються взаємовиключними поняттями. Короткочасні демократичні імплантації в авторитарне російське тіло відторгались самою природою московської влади, базовими гаслами якої є «нападати, віднімати, знищувати, загрожувати» [7].

У відповідь на загрози і виклики, що створює рашизм, з метою ефективної протидії негативним наслідкам рашизму, міжнародна спільнота має активізувати зусилля для формування ефективної стратегії протидії. Це включає удосконалення міжнародної правової бази для посилення переслідування злочинів агресії, розширення інструментарію міжнародних санкцій і обмежень, боротьбу з поширенням неправдивої інформації та інших дій, що підривають міжнародну стабільність. Важливим аспектом такої стратегії є також сприяння глобальній інформаційній відкритості та боротьба з пропагандою, що дозволить мінімізувати ефективність маніпулятивних методів рашизму. Вагомою складовою є також підтримка демократичних інституцій у країнах, що стикаються з дестабілізацією через вплив рашизму, а також сприяння об'єднанню міжнародної спільноти навколо цінностей миру, демократії та прав людини.

Оцінка наслідків ідеології рашизму для глобальної безпеки та стабільності вимагає глибокого аналізу її впливу на міжнародні відносини, зокрема, на формування нових геополітичних блоків, ескалацію збройних конфліктів та посилення гонки озброєнь. Крім того, рашизм спричиняє значні виклики для міжнародної правової системи, підриваючи основні принципи суверенітету держав та недоторканності кордонів, що лежать в основі міжнародного права.

Отже, ідеологія та політична і суспільна практика рашизму представляє серйозну загрозу не тільки для конкретних держав чи регіонів, але й для всієї системи міжнародних відносин і глобальної безпеки. Глибоке розуміння механізмів та наслідків цієї ідеології, а також розробка та впровадження ефективних механізмів її протидії, є ключовими для забезпечення безпеки та стабільності в міжнародному співтоваристві.

Висновки

У підсумку запропонованого дослідження, було виявлено, що ідеологія рашизму, її суспільна і політична практика відіграє значну роль у глобальній дестабілізації, впливаючи на міжнародні відносини, внутрішньополітичну ситуацію країн, а також на загальний стан міжнародної безпеки. Крізь призму агресивних, націоналістичних, імперіалістичних та авторитарних практик, ця ідеологія сприяє ескалації конфліктів, зростанню міжнародної напруженості та підриву основ демократії та міжнародного права.

У роботі наголошується про критичну необхідність залучення міжнародної спільноти до активних дій проти розповсюдження та впливу ідеології рашизму. Виявлено, що без єдиної і рішучої відповіді на цю загрозу, можливості для підтримки глобальної стабільності, захисту міжнародного права та прав людини залишатимуться обмеженими.

З огляду на виявлені ризики та загрози, рекомендується посилення міжнародної співпраці для розробки та впровадження комплексних стратегій, які б включали правові, економічні, інформаційні та культурні інструменти протидії ідеології і практиці рашизму. Це передбачає не лише санкції та ізоляцію агресорів, але й активну підтримку демократичних інституцій, просвітницькі кампанії для протидії дезінформації, а також заохочення культурного та наукового обміну, що сприятиме зміцненню міжнародного порядку, заснованого на правах людини, демократії та міжнародному праві. Таким чином, попри серйозні виклики, які ставить перед нами ідеологія рашизму, дослідження вказує на шляхи її подолання через глобальну взаємодію, спрямовану на забезпечення миру, безпеки та справедливості у міжнародних відносинах. Принципи міжнародної солідарності та співпраці мають стати керівними у зусиллях з протидії цій та іншим глобальним загрозам, відкриваючи шлях до стабільнішого та безпечнішого світу.

Список посилань

1. Горбатенко В. П. Рашизм. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Рашизм> (дата звернення: 26.02.2024 р.).
2. Ткаченко. В. М. Рашизм: ліцензія на геноцид. Есеї. Науково-популярне видання. Київ: Видавництво Політія, 2023. 348 с.
3. Ткаченко В. М. Наративи історичної пам'яті в політичному транзиті України та Росії: монографія / наук. ред. П.Ф. Вознюк. ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України». Київ: 2020. 144 с.
4. Чикаленко Є. Х. Щоденник, 1919-1920. Київ-Нью-Йорк: видавництво імені Олени Теліги, 2005. 640 с.
5. Рашизм як загроза Україні, Європі, світу. URL: <https://fpmv.kubg.edu.ua/pro-fakultet/kafedry/kafedra-fizychnoi-reabilitatsii-ta-biokineziologii/podii/2055-rashyzm-iaak-zahroza-ukraini-yevropi-svitu.html> (дата звернення: 01.03.2024 р.)
6. Заборонити рашизм; за заг. ред. В. Пискун. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2023. 252 с.
7. Петро Мироненко. Українська Політія. Хроніки війни із щоденника політолога. У чотирьох томах. Том перший. Київ. Видавництво Політія, 2024. 604 с.

References

1. Horbatenko, V. P. (2024). Rashism. Great Ukrainian Encyclopedia. URL: <https://vue.gov.ua/Rashism> (accessed: 26.02.2024). [in Ukrainian].

2. Tkachenko, V. M. (2023). *Rashism: A License for Genocide. Essays. Popular science publication.* Kyiv: Polity Publishing, 348 p. [in Ukrainian].
3. Tkachenko, V. M. (2020). *Narratives of Historical Memory in the Political Transition of Ukraine and Russia: a monograph / V.M. Tkachenko / scientific editor P.F. Voznyuk. DU "Institute of World History of the National Academy of Sciences of Ukraine".* Kyiv, 144 p. [in Ukrainian].
4. Chikalenko, E. H.(2005). *Diary, 1919-1920.* Kyiv-New York: Olena Teliha Publishing, 640 p. [in Ukrainian].
5. *Rashism as a Threat to Ukraine, Europe, the World.* URL: <https://fpmv.kubg.edu.ua/en/about-the-faculty/departments/department-of-physical-rehabilitation-and-biokinesiology/events/2055-rashism-as-a-threat-to-ukraine-europe-the-world.html> (accessed: 01.03.2024). [in Ukrainian].
6. *Ban Rashism (2023);* edited by V. Piskun. Kyiv: Kyiv. B. Grinchenko University, 252 p. [in Ukrainian].
7. Petro Myronenko. (2024). *Ukrainian Politeia. War Chronicles from a Political Scientist's Diary. In four volumes. Volume one.* Kyiv. Polity Publishing, 604 p. [in Ukrainian].

Viktor Loza

Scientific establishment «Academy «Ukrainian Politeia» (Kyiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0003-0324-8418>

e-mail: loza.viktor.07@gmail.com

POLITICAL AND SOCIAL PRACTICE OF RASHISM IDEOLOGY AS A SIGNIFICANT FACTOR OF GLOBAL DESTABILIZATION

Abstract

This work explores the political and social practice of the ideology of Rashism, which is continuously spreading and supported by the Russian Federation, both within its state and abroad. It has been discovered that this ideology stimulates the growth of international tension, undermines the foundations of international security and the domestic political stability of other countries, contributing to global destabilization.

The study analyzes how the ideology of Rashism uses aggressive foreign policy and cultivates the idea of the “superiority” of its own nation, creating an “enemy” image for the consolidation of society and justification of its expansionist and repressive actions.

The impact of the political and social practices of the Rashism ideology on global destabilization has been investigated. An urgent need for an active international response aimed at countering the spread and effects of this ideology has been identified. The research emphasizes the importance of international interaction and solidarity in combating the Rashism ideology, with the aim of ensuring peace, security, and stability in international relations, calling for collective actions to confront this threat.

Keywords: Rashism, ideological doctrine, political ideology, information-psychological influence (operation), propaganda, spiritual values, aggression, armed conflict, war, Russian-Ukrainian war, global destabilization, Russia, derashization.

Стаття надійшла до редакції 28.03.24

© Лоза В. О., 2024